

על כלל העם אלא להרגיש כשווה להם. השוויון הוא מוחלט, באשר כולם הם יצירי כפיו של אלוהים.

בהיעדר כוח וכפייה, מה אמור אם כן להכתיב את הסדר החברתי? מה המנוע שיבטיח התנהלות תקינה בחברה?

תשובתה של התורה היא נאמנות ומחויבות. במקום כוח ושליטה, המגבילים את האדם, התורה מציע מודל מוסרי-חברתי המושתת על נאמנות של אדם לרעהו. אדם איננו אמור להימנע מלגנוב כי הוא מפחד מהעונש שיוטל עליו. עליו להימנע מלגנוב משום שהוא נאמן לחברה שבה הוא חי ואין הוא רוצה לפגוע בה. אדם איננו אמור לשלם את מיסיו משום שהוא חושש מהקנס שיוטל עליו אלא משום שהוא רואה את התשלומים כתרומה לחברה שבה הוא חי.

חברה המושתתת על נאמנות היא בת חורין באופן עמוק. הסדר החברתי לא מוכתב בכפייה אלא הוא צומח מיחסי אמון שבין אדם לחברו ובין אדם לחברה. זהו הגילום השלם של השחרור מבית עבדים. במציאות שכזו, כוחה של המנהיגות הפוליטית קטן ביותר. הסדר צומח מלמטה ולא זקוק לרדת מלמעלה.

פרשת נדרים, הבאה רגע לפני הכניסה לארץ, מלמדת שנאמנות כלפי החברה וכלפי האדם האחר, מתחילה קודם כל בנאמנות של האדם לעצמו. אם אדם – ובמיוחד ראשי המטות, המנהיגים הפוליטיים – מבטיח שיעשה או לא יעשה דבר כלשהו, עליו לעמוד בדיבורו. היכולת שלנו לעמוד בדיבורנו היא התנאי הראשוני ביותר לקיום סדר חברתי. אחרת, האנרכיה תשרור, ושוב נזדקק לאמצעים כוחניים כדי להשליט סדר. וכך הוא גם בנוגע לאישה צעירה שנמצאת ברשות אביה או בעלה. שם יש לשקול את נאמנותה כלפי עצמה לעומת נאמנותה ביחס למשפחתה. במקרה הזה הנאמנות היא סוגייה מורכבת יותר, והתורה מנסה להתוות דרך של פשרה בעניין.

חברה נאמנה

מפתיע לגלות את פרשת הנדרים בסוף ספר במדבר. עומדים אנו על סיפה של ארץ ישראל, חודשים ספורים לפני הכניסה אליה. מרים ואהרן כבר מתו. משה כבר נצטווה לעלות אל הר נבו וכבר מינה את יהושע ממשיכו. עבר הירדן המזרחי נכבש. כעת, כל מה שנותר הוא להיכנס לארץ. והנה מגיעה פרשת מטות ומציגה בפנינו את דיני נדרים: "איש כי ידר נדר לה' או השבע שבעה לאסר אסר על נפשו לא יחל דברו ככל היצא מפיו יעשה". והפרשה ממשיכה ומפרטת את דיניה של אישה שנדרה נדר, מתי הוא חל ומתי לא.

מדוע חשוב היה להביא פרשייה הלכתית זו דווקא כאן, לקראת סוף התורה? דומני, שבאמצעות הלכות אלה, התורה מבקשת להעביר מסר חשוב עבור העם שעתידי להיכנס לארץ.

על פי התורה, ייעודו של עם ישראל הוא להקים בארץ ישראל חברה חופשית. ההכרה באלוהים, כמי שהוציא את ישראל ממצרים ושחררם מבית עבדים, אמורה להוביל לא רק לביטול העבדות בקרב החברה הישראלית אלא בכלל למעט עד למינימום את השימוש בכוח ובכפייה של אדם אחד על חברו. אין בישראל שלטון של אדם באדם. גם מלך, אם יקום, איננו רשאי להתנשא על כלל

הנאמנות, שהיא השורש לאמונה המקראית, היא אפוא הסיפור שמאחורי מערכת החוקים של הנדרים. הסדר חברתי מתחיל בסדר שבו האדם מתנהל עם עצמו. הבסיס למוסר חברתי הוא בראש ובראשונה החיוב שמוטל על האדם לקיים את מה שהוא מקבל על עצמו. זהו המסר הכמעט אחרון שהתורה נותנת לבני ישראל רגע לפני הכניסה לארץ. בחוקים הללו טמון גורלה ועתידה.